

Kohtuasi C-43/24 [Shipov]ⁱ**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

23. jaanuar 2024

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Varhoven kasatsionen sad (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

18. jaanuar 2024

Kassaator:

K. M. H.

Vastustaja kassatsioonimenetluses:

Obshtina Stara Zagora

Põhikohtuasja ese

Liikmesriigi riigisisestele õigusnormidele antud siduv tõlgendus, mille kohaselt on välistatud igasugune võimalus muuta enda transsoolissust kinnitava isiku perekonnaseisuaktides kandeid, mis puudutavad isiku sugu, mida mõistetakse üksnes bioloogilise soona, ja isiku nime; ning selle tõlgenduse kooskõla liidu õigusega

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Liidu õiguse tõlgendamine ELTL artikli 267 alusel

ⁱ Käesoleval kohtuasjal on väljamõeldud nimi. See ei vasta ühegi menetlusosalise tegelikule nimele.

Eelotsuse küsimused

1. Kas Euroopa Liidu lepingu (ELL) artiklis 9 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) konsolideeritud redaktsiooni artiklites 8 ja 21 sätestatud liidu kodanike võrdse kohtlemise ja vaba liikumise põhimõtetega, mida on kinnitatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 7 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 8, on vastuolus liikmesriigi riigisisese õigusnormid, mis välistavad igasuguse võimaluse muuta enda transsoolisust kinnitava avaldaja perekonnaseisuaktides andmeid isiku soo, nime ja isikukoodi kohta?

2. Kas Euroopa Liidu lepingu (ELL) artiklis 9 ja Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELTL) konsolideeritud redaktsiooni artiklites 8 ja 21 sätestatud liidu kodanike võrdse kohtlemise ja vaba liikumise põhimõtetega, samuti ELTL artiklis 10 sätestatud soo, rassilise või etnilise päritolu, usutunnistuse või veendumuste, puuete, vanuse või seksuaalse sättumuse alusel diskrimineerimise keeluga, mida on kinnitatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklis 7 ning Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 8, ning tõhusa õiguskaitsevahendi põhimõttega on vastuolus riigisisene kohtupraktika (käesoleval juhul Varhoven kasatsionen sadi (Bulgaaria kõrgeim kassatsioonikohus) Obshto sabranie na grazhdanskata kolegia (tsiviilkolleegiumide üldkogu)) tõlgendusotsus nr 2/2023, mille kohaselt ei näe Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil kohaldatav objektiivne materiaalõigus ette võimalust muuta enda transsoolisust kinnitava avaldaja perekonnaseisuaktides isiku sugu, nime ja isikukoodi, mistõttu seatakse isik teistsugusesse olukorda kui olukord, milles ta oleks mõnes muus liikmesriigis, mille kohtupraktika on vastupidine?

Kas riigisisene kohtupraktika, mis usulistele ja kõlbelistele väärtustele tuginedes ei luba sooidentiteeti muuta, välja arvatud juhul, kui see on teatud – intersooliste – isikute puhul vajalik meditsiinilistel põhjustel, on õiguspärane?

Kas riigisisene kohtupraktika, mis usulistele ja kõlbelistele väärtustele tuginedes lubab sugu muuta ainult teatud juhtudel ja teatud (intersooliste) isikute puhul meditsiinilistel põhjustel, kuid mitte teistel juhtudel, mil sooidentiteeti soovitakse muuta muudel, teistsugustel meditsiinilistel põhjustel, on õiguspärane?

3. Kas Euroopa Kohtu praktikas (kohtuotsused C-673/16 ja C-490/20) seoses direktiivi 2004/38/EL ja ELTL artikli 21 lõike 1 kohaldamisega Euroopa Liidu liikmesriikidele seatud kohustus tunnustada isiku perekonnaseisu, mis on tuvastatud teises liikmesriigis selle riigi õiguse alusel, kehtib ka soo kui perekonnaseisukande olulise osa suhtes, ning kas tulenevalt sellest, et isiku suhtes, kellel on ka Bulgaaria kodakondsus, on teises liikmesriigis tehtud soo muutuse tuvastamise otsus, tuleb muutuse kohta teha kanne Bulgaaria Vabariigi asjaomasesse registritesse?

4. Kas hartast ja EIÕKst tulenevat õigust õiglasele kohtulikule arutamisele arvestades on õiguspärane Konstitutsionen sadi (konstitutsioonikohus) otsusega põhiseadusele antud siduv tõlgendus, mille kohaselt tuleb mõistet „sugu“ mõista üksnes bioloogilises tähenduses; kas see tõlgendus on kooskõlas liidu õiguse nõuetega ja kas see võib olla õiguslik takistus soo muutuse kohta kande tegemiseks?

Viidatud liidu õigusnormid ja Euroopa Kohtu praktika

Euroopa Liidu leping (edaspidi „ELL“), eelkõige artikkel 9

Euroopa Liidu toimimise leping (edaspidi „ELTL“), eelkõige artiklid 8, 10, 21 ja 267

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“), eelkõige artikkel 7

Nõukogu 9. veebruari 1976. aasta direktiiv 76/207/EMÜ meeste ja naiste võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta seoses töö saamise, kutseõppe ja edutamisega ning töötingimustega (edaspidi „direktiiv 76/207/EMÜ“)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/38/EÜ, mis käsitleb Euroopa Liidu kodanike ja nende pereliikmete õigust liikuda ja elada vabalt liikmesriikide territooriumil ning millega muudetakse määrust (EMÜ) nr 1612/68 ja tunnistatakse kehtetuks direktiivid 64/221/EMÜ, 68/360/EMÜ, 72/194/EMÜ, 73/148/EMÜ, 75/34/EMÜ, 75/35/EMÜ, 90/364/EMÜ, 90/365/EMÜ ja 93/96/EMÜ (edaspidi „direktiiv 2004/38/EÜ“)

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuli 2006. aasta direktiiv 2006/54/EÜ meeste ja naiste võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise põhimõtte rakendamise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes (edaspidi „direktiiv 2006/54/EÜ“)

Viidatud Euroopa Kohtu otsused:

- Razzouk ja Beydoun vs. komisjon, 75/82 ja 117/82, ECLI:EU:C:1984:116
- Defrenne, 149/77, ECLI:EU:C:1978:130
- P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170
- Grzelczyk, C-184/99, ECLI:EU:C:2001:458
- Coman jt, C-673/16, ECLI:EU:C:2018:385
- Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“, C-490/20, ECLI:EU:C:2021:1008

Viidatud rahvusvahelise õiguse normid

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon (edaspidi „EIÕK“), artiklid 8, 9 ja 14

Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee 31. märtsi 2010. aasta soovitus CM/Rec(2010)5 liikmesriikidele meetmete kohta seksuaalsel sättumusel või soolisel identiteedil põhineva diskrimineerimise vastu võitlemiseks (vastu võetud Euroopa Nõukogu ministrite komitee poolt)

Euroopa Nõukogu Parlamentaarse Assamblee resolutsioonid:

- 22. aprilli 2015. aasta resolutsioon 2048 (2015) „Transsooliste isikute diskrimineerimine Euroopas“
- 29. aprilli 2010. aasta resolutsioon 1728 (2010) „Diskrimineerimine seksuaalse sättumuse ja sooidentiteedi alusel“

17. novembri 2011. aasta raport, mis käsitleb isikute suhtes seksuaalse sättumuse ja soolise identiteedi alusel rakendatavaid diskrimineerivaid seadusi, tavasid ja vägivalda (A/H[RC]/19/41)

Strasbourgis asuva Euroopa Inimõiguste Kohtu viidatud praktika:

- 25. märtsi 1992. aasta otsus *B vs. Prantsusmaa* (kaebus nr 13343/87)
- 9. juuli 2020. aasta otsus *Y. T. vs. Bulgaaria* (kaebus nr 41701/16)
- 27. septembri 2022. aasta otsus *P. H. vs. Bulgaaria* (kaebus nr 46509/20)

Viidatud riigisisese õigusnormid

Bulgaaria Vabariigi põhiseadus (Konstitutsia na Republika Bulgaria; edaspidi „põhiseadus“), eelkõige artiklid 4, 6, 32 ja 57

Konstitutsionen sadi (konstitutsioonikohus) 26. oktoobri 2021. aasta otsus nr 15 põhiseaduslikkuse kontrolli kohtuasjas nr 6/21

Tsiviilkohtumenetluse seadustik (Grazhdanskoprotsesualen kodeks), artiklid 127, 146, 280, 288, 292, 293, 546, 547 ja 628–633

Karistusseadustik (Nakazatelen kodeks), artikkel 128

Perekonnaseisuregistri seadus (Zakon za grazhdanskata registratsia; edaspidi „ZGR“), eelkõige artiklid 1–5, 8, 9, 12–14, 19, 42, 45, 73–75, 83, 100 ja 101

Diskrimineerimiskaitse seadus (Zakon za zashtita ot diskriminatsia), eelkõige artiklid 1, 2, 4 ja 6 ning lisasätete § 1 punktid 1 ja 17

Bulgaaria isikut tõendavate dokumentide seadus (Zakon za balgarskite lichni dokumenti), artikkel 9

Kohtute seadus (Zakon za sadebnata vlast), eelkõige artikkel 130

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Vastavalt Bulgaaria perekonnaseisuregistri seadusele tuleb Bulgaarias pärast iga lapse sündi väljastada teatud tähtaja jooksul sünnitunnistus, mis peab sisaldama seaduses loetletud teavet, eelkõige lapse nime, isikukoodi, sugu ja kodakondsust (artikkel 45). Isiku eesnime valivad tema vanemad, kes edastavad selle sünnitõendi väljastamisel kirjalikult perekonnaseisuametnikule (artikkel 12). Vastavalt seaduse artiklile 19 lubab kohus asjaomase isiku kirjaliku avalduse alusel muuta eesnime, isanime või perekonnanime, eelkõige kui seda nõuavad olulised asjaolud. Viidatud seaduse kohaselt toimub perekonnaseisukannete muutmine juba väljastatud perekonnaseisuaktides kohtu- või haldusmenetluse kaudu (artikkel 73).
- 2 Kahe viimasena nimetatud sätte alusel palus K. M. H. Rayonen sad Stara Zagoral (Stara Zagora rajoonikohus) kohtuotsusega tuvastada, et ta on naissoost, ja anda luba muuta tema sünnitunnistusse tehtud kandeid tema soo ja nime kohta.
- 3 K. M. H. sündis 7. augustil 1990 Bulgaarias Obshtina Stara Zagoras (Stara Zagora omavalitsusüksus). Omavalitsusüksuse haldusametnik väljastas 10. augustil 1990 K. M. H. sünnitõendi, millel oli kanne, et isik on meessoost. Olenemata meessoole tüüpilistest sugutunnustest pidas K. M. H. ennast välimuse, käitumise, taju, tunnete ja oleku poolest alati naiseks. Juba varases lapsepõlves ei huvitunud ta mänguasjadest, mida peeti poiste mänguasjadeks, teismelisena hakkas ta endale tegema naiste soenguid, ennast meikima, kandma naisteriideid ja tegelema naistele iseloomulike tegevustega. Alates noorukieast tundis ta seksuaalset tõmmet meeste vastu. K. M. H. käitus nagu naine, riietus nagu naine ja tundis ennast nagu naine, kuid vanemad ja teised pereliikmed suhtusid sellesse võõristavalt. Ministerstvo na vatreshnite raboti (siseministeerium; MVR) Stara Zagora osakonna väljastatud isikutunnistusele on K. M. H. kantud meessoost isikuna. Kuna tema välimus ja käitumine ei vasta ametlikes isikut tõendavates dokumentides olevale kandeale, on tal raske tööd leida. Praegu elab ta Itaalias ja tal on kindel elukaaslane, kes hoolitseb tema ülalpidamise eest. Ta on alustanud hormoonravi ja ta soovib läbida kirurgilist soovahetuse operatsiooni, mis tähendaks ka perekonnaseisu muutmist. Soo ja nime muutmine võimaldaks tal vabaneda igapäevasest ebamugavustundest ja raskustest töö leidmisel. K. M. H. leiab, et täisväärtuslik ja iseendaga kooskõlas olev elu on tema inimõigus. Tema soov muuta oma sugu on tegelik ja tagasivõtmatu.
- 4 Esimese astme kohtu menetluses telliti Bulgaaria endokrinoloogia, ainevahetushaiguste ja androloogia eksperdi ning Itaalia psühholoogi arvamused. Isiku soov viia lõpule kirurgiline ja medikamentoosne ravi, et muutuda täielikult naiseks, leidis kinnitust. Diagnoositi sooline düsfooria (soolise identiteedi

ebakõla) ning raskused sotsiaalses suhtlemises ja suhetes. Lisaks sellele koostasid kaks eksperti, psühhiaater ja psühholoog menetluse käigus ulatusliku eksperdiarvamuse, milles kinnitati, et avaldaja on transsooline: ta soovib, et teda tajutaks vastassugupoolde kuulvana ning ta tunneb ebamugavust oma anatoomilise soo tõttu. Tuvastati, et hinnataval isikul ei ole füüsilisi ega psüühilisi haigusi. Esineb üksnes soolise identiteedi ebakõla. Selgitatakse, et transsoolisus ei ole psüühiline haigus. See kujuneb välja loote soolise arengu ajal emaülas. Transsoolised inimesed on sunnitud elama pideva ebamugavustundega ja konfliktis nii omaenda anatoomia kui ka ühiskonnaga.

- 5 Rayongericht Stara Zagora (Stara Zagora rajoonikohus) jättis K. M. H. avalduse 28. veebruari 2018. aasta otsusega põhjendamata. Olgugi et avaldaja on transsooline, ei ole Bulgaaria õiguses avalduse rahuldamiseks õiguslikku alust. Bulgaaria õiguses puuduvad õigusnormid, kriteeriumid ja tingimused, mille alusel või mille täidetuse korral saaks rahuldada transsooliste isikute avaldust muuta sünnitõendile soo kohta tehtud kannet. Seadus näeb ette menetluse perekonnaseisuandmete muutmiseks juba väljastatud perekonnaseisuaktides, kuid ei näe ette menetlust tehtud kannete aluseks olevate asjaolude muutmiseks. Objektiivselt ei ole Bulgaaria õiguses võimalust määrata sugu muul viisil kui esmaste sugutunnuste alusel ja eelkõige ei saa seda määrata psüühilise soo ehk konkreetse soosse kuulumise tunnetuse alusel. Mõiste „transsoolisus“ leaaldefiniitsioon puudub; lünki Bulgaaria materiaali- ja menetlusõiguses ei saa täita EIÕK artikli 8 vahetu kohaldamisega, olgugi et see on riigisisese õiguse osa.
- 6 K. M. H. esitas apellatsioonkaebuse Okrazhen sad Stara Zagorale (Stara Zagora regionaalne kohus); viidatud kohus jättis 15. juuni 2018. aasta otsusega esimese astme kohtu otsuse muutmata. Apellatsioonikohus märkis, et perekonnaseisuregistri kanne hõlmab kõiki andmeid, mis eristavad isikut subjektiivsete õiguste kandjana teistest isikutest ühiskonnas ja perekonnas. Kõnealused andmed, sealhulgas asjaomase isiku nimi ja sugu kantakse perekonnaseisuregistrisse ja rahvastikuregistrisse. Füüsilise isiku sugu määratakse tema sünni hetkel esmaste sugutunnuste alusel. Bulgaaria õiguse kohaselt tuleb „soo“ all mõista „bioloogilist sugu“, mitte „psüühilist sugu“, pealegi ei ole soo muutmise tingimused seadusega reguleeritud. Seetõttu ei ole võimalik lubada soo muutmist, välja arvatud juhul, kui see on vajalik kehalise muutuse tõttu. Perekonnaseisuregistri seaduse sätted on üheti mõistetavad ega jäta ruumi muudeks tõlgendusteks. Kirjeldatud asjaoludel ei ole alust anda luba avaldaja sünnitõendile kantud perekonnaseisuandmete muutmiseks.
- 7 K. M. H. esitas apellatsioonkaebuse kohta tehtud otsuse peale kassatsioonkaebuse. Varhoven kasatsionen sad (kõrgeim kassatsioonikohus; edaspidi „VKS“) andis kassatsioonkaebusele menetlusloa järgmistes küsimustes: (i) Kas tegemist on Bulgaaria õiguse rikkumisega, kui kohus, kelle poole pöörduiti, keeldub andmast luba ametlikult muuta sünnitõendile „soo“ kohta tehtud perekonnaseisukannet, mida palutakse muuta transsoolisusele tuginedes, ja põhjendab keeldumist sellega, et puudub seda reguleeriv seadus? (ii) Kas soo kohta tehtud kande ametliku

muutmise avalduse rahuldamiseks peab eelnevalt olema tehtud väliseid sugutunnuseid hõlmav kirurgiline operatsioon? VKS sedastas 28. juuni 2019. aasta otsuses, et transsoolist isikut ei saa tema tahte vastaselt kohustada soo muutmise eeltingimusena läbima oma keha muutmise operatsiooni. Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt on transsooliste isikute võimalus muuta oma sugu hõlmatud õigusega era- ja perekonnaelu puutumatusel. See nõuab, et riik tagaks nende õiguste austamise ja hoiaks ära põhjendamatu sekkumise nende teostamisse, kuna soo, nime, seksuaalse sättumuse ja seksuaalelu kindlaksmääramine kuulub EIÕK artikliga 8 kaitstud eraelu valdkonda. Olgugi et riigisisised õigusnormid puuduvad, peab kohus era- ja perekonnaelu puutumatusel põhimõttest tulenevalt igal konkreetsel juhul kontrollima, kas soo muutmise materiaaõiguslikud tingimused on sünnitõendile „soo“ kohta tehtud perekonnaseisukande ametliku muutmise eeltingimusena täidetud, et avaliku huvi ja individuaalse huvi vahel oleks võimalik luua vajalik asjakohane tasakaal. VKS saatis asja apellatsioonikohtule tagasi uueks arutamiseks ja uute tõendite kogumiseks.

- 8 Kohtuasja uuel arutamisel järgis Okrazhen sad Stara Zagora (Stara Zagora regionaalne kohus) VKSi siduvaid juhiseid. Sellegipoolest jättis apellatsioonikohtus 21. novembri 2019. aasta otsusega muutmata esimese astme kohtu algse otsuse, mille kohaselt määratakse vastsündinu sugu tema sünni hetkel esmaste sugutunnuste ehk bioloogilise soo alusel. Käesoleval juhul palub isik muuta individualiseerivat tunnust „sugu“ tulenevalt tema enda sisemisest tajust, et ta kuulub naissoo hulka. Sugu on siiski bioloogiline, mitte sotsiaalne kategooria, mistõttu ei sõltu see isiklikust otsusest, vaid anatoomiast ja füsioloogiast. Korraldatakse järeldust, et Bulgaaria perekonnaseisuregistri seadus ei näe ette menetlust teise, uue, teistsuguse soo, sealhulgas niinimetatud psüühilise soo kandmiseks sünnitõendile. Käesolevas menetluses on soo muutmine võimalik ainult pärast kehalist muutust. Füsioloogiliselt on isik selgelt ja ühemõtteliselt meessoost, sõltumata tema sisemisest samastumisest vastassugupoolega. Sellele tuginedes kinnitati, et avaldus muuta sünnitõendile kantud sugu ja nime on põhjendamatu.
- 9 Avaldaja esitas apellatsioonikohtu otsuse peale kassatsioonkaebuse. VKS tuvastas vastuolulise kohtupraktika olemasolu, peatas menetluse ja tegi VKSi tsiviilkolleegiumide üldkogule (edaspidi „OSGK“) ettepaneku teha tõlgendusotsus. Selle tulemuseks oli 20. veebruari 2023. aasta tõlgendusotsus nr 2/2020. Seejärel uuendas VKS käesolevas asjas menetlust ja andis kassatsioonkaebusele, kuna see oli vastuolus Euroopa Kohtu praktikaga (eelkõige kohtuotsusega P./S., C-13/94, ECLI:EU:C:1996:170), menetlusloa järgmistes õigusküsimustes: (a) Kas füüsilistel isikutel on õigus määrata oma identiteeti, sealhulgas oma soolist kuuluvust? (b) Kas kohtu keeldumine andmast luba muuta enda transsoolisust kinnitava avaldaja perekonnaseisuaktides isiku sugu, nime ja isikukoodi kujutab endast erinevat kohtlemist?

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleneb eelotsusetaotluse esitamise vajadus eelkõige võimalikust vastuolust kohtu jaoks siduva riigisisese kohtupraktika ja liidu õiguse vahel.
- 11 Kõigepealt tuleb märkida, et Bulgaaria Konsultatsioonikohus (konstitutsioonikohus) on andnud Bulgaaria põhiseaduses kasutatud mõistele „sugu“ siduva tõlgenduse (26. oktoobri 2021. aasta otsus nr 15). Viidatud kohus lähtub sellest, et kõnealust mõistet tuleb Bulgaaria põhiseaduse tähenduses mõista üksnes bioloogilises tähenduses. Küsimus ei puuduta seda, kas ühel või teisel viisil tunnustatakse isiku õigust määrata oma sugu, vaid puudutab „üksnes riigi kohustust austada isiku enesemääramisõigust seoses tema bioloogilisest soost erineva sooga“. Sellega seoses tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates hinnata, kas vastavus liidu õiguse nõuetele on tagatud, kui põhiseadusele antud siduvat tõlgendust piiranguteta järgitakse, ja kas see tõlgendus on õiguslik takistus, mis ei luba soo muutuse kohta kannet teha.
- 12 ZSV artikli 130 lõike 2 kohaselt on tõlgendusotsused siduvad kohtu- ja haldusasutustele, kohaliku omavalitsuse asutustele ja kõigile haldusakte andvatele asutustele. Sellega seoses tuleb arvesse võtta, et eelotsusetaotluse esitanud kohus pöörab järgnevalt erilist tähelepanu eespool punktis 7 viidatud VKSi OSGK 20. veebruari 2023. aasta tõlgendusotsusele nr 2/2020. Selle otsuse kohaselt ei näe kehtiv Bulgaaria objektiivne materiaalõigus ette võimalust, et kohus annab perekonnaseisuregistri seaduse alusel toimivas menetluses loa muuta enda transsoolisust kinnitava avaldaja perekonnaseisuaktides isiku sugu, nime ja isikukoodi puudutavaid andmeid. Bulgaaria õiguskord tunneb mõistet „sugu“ ainult bioloogilises tähenduses ja ei võimalda kohtul anda luba muuta transsoolise isiku perekonnaseisuaktides isiku sugu. Eeldatakse, et konstitutsioonikohtu otsuse eiramine kujutab endast põhiseaduse rikkumist, kuna see kahjustab põhiseadusest ja riigisisestest seadustest juhinduva õigusriigi aluspõhimõtteid. Liidu õigus ei nõua selles küsimuses teistsuguse järelduse tegemist, kuna perekonnaseisu käsitlevad õigusnormid kuuluvad liikmesriikide pädevusse, mis tähendab, et võetakse arvesse nende poliitilisele ja põhiseaduslikule ülesehitusele omast riiklikku identiteeti. Euroopa Kohus jätab oma otsustes perekonnaseisu ja abielu reguleerimise küsimused liikmesriikide otsustada. Käesoleval juhul kaalub avalik huvi üles transsooliste avaldajate huvi selle vastu, et antaks luba nende sugu perekonnaseisuregistris muuta. Enda transsoolisust kinnitavale avaldajale väljastatud perekonnaseisuaktide andmete muutmine mõjutab teiste isikute, sealhulgas alaealiste ja õigusvõimetute isikute (avaldaja lapsed), samuti tema abikaasa tsiviilõiguslikku staatust. See tooks kaasa tagajärje, et isik ei põlvne sünnijärgselt mitte kahest eri soost isikust (ema ja isa), vaid samast soost isikutest, mis ei ole Bulgaaria Vabariigi kehtiva õiguse kohaselt lubatud. Ülekaalukas avalik huvi tuleneb riigis kohaldatava materiaalõiguse hindamisest. Perekonnaseisuregistri seadus ega ükski teine seadus ei reguleeri, kuidas mõjutab enda transsoolisust kinnitava avaldaja soo, nime ja isikukoodi muutmine avaldaja lapse perekonnaseisuakte, eelkõige põlvnemise kohta tehtud kannet sünnitõendil,

kus avaldaja on sisse kantud isa või emana. Muudatus mõjutab teise isiku õigussfääri, ilma et tehtud muudatusest lapsele tulenevad tagajärjed oleksid sõnaselgelt reguleeritud. Euroopa Inimõiguste Kohus ei ole leidnud, et EIÕK artiklist 8 tuleneksid transsoolise isiku õiguse materiaalõiguslikud tingimused, mis paneksid konventsiooniosalise riigi riigisisesele kohtule kohustuse lubada sugu väljastatud perekonnaseisuaktides muuta, ning ei ole tuvastanud rikkumist, mis seisneks sellises riigi positiivsete kohustuste täitmata jätmises.

- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõmbab paralleeli ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga ja tuletab meelde, et Euroopa Inimõiguste Kohus sedastas 9. juuli 2020. aasta otsustes *Y. T. vs. Bulgaaria* (kaebus nr 41701/16) ja 27. septembri 2022. aasta otsuses *P. H. vs. Bulgaaria* (kaebus nr 46509/20), et Bulgaaria on rikkunud EIÕK artiklit 8, kuna riik ei ole suutnud viia sobivasse tasakaalu avalikku huvi ja avaldajate isikliku huvi oma perekonnaseisu muutmise vastu. Euroopa Inimõiguste Kohus põhjendas viidatud otsuseid sellega, et kuigi riigisiseseid kohtuid leidsid, et väidetav sugu ei vasta avaldajate bioloogilisele soole, ja keeldusid andmast luba muuta isikut tõendavaid dokumente, kuna see ei ole avalikes huvides, ei selgitanud nad, milline on avaliku huvi konkreetne laad, pidades silmas hagejate õigust nende soolise identiteedi tunnustamisele.
- 14 Viidatud kohtupraktikat arvestades tunnustab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et õigus era- ja perekonnaelu puutumatusle hõlmab transsooliste isikute võimalust muuta oma sugu, ja et see asjaolu nõuab, et riik tagaks nende õiguste austamise ja hoiaks ära põhjendamatu sekkumise nende teostamisse. Kuna EIÕK sätted on põhiseaduse kohaselt vahetult kohaldatavad ja Bulgaaria riigisisese õiguse suhtes esimuslikud, võivad kodanikud neile riigisisestes kohtutes tugineda isegi siis, kui üksikasjalikud riigisiseseid õigusnormid puuduvad.
- 15 Sellega seoses leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Bulgaarias kohaldatav objektiivne materiaalõigus, mis hõlmab nii liidu õigust kui ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat, ei sisalda keeldu muuta enda transsoolisust kinnitava avaldaja perekonnaseisuaktides isiku sugu, nime ja isikukoodi puudutavaid andmeid. Tekib küsimus, kas tõlgendusotsusega on loodud riigisisene kohtupraktika, mis kohtleb transsoolisi isikuid ebasoodsamalt kui intersoolisi isikuid või teisi isikuid, kelle puhul on soo ametlik muutmise vajalik meditsiinilistel põhjustel.
- 16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus juhib tähelepanu sellele, et Bulgaaria kodakondsusega transsoolised isikud on juba enne tõlgendusotsuse nr 2/2023 tegemist muutnud oma sugu kohtumenetluse kaudu, seda ka ilma kirurgilise sekkumise või hormoonravita. Isikute õigust muuta perekonnaseisuaktides oma sugu on tunnustatud juba mitmes Bulgaaria kohtute seadusjõustunud otsuses, mis põhinevad õigusnormidel. Seetõttu tuleb selgitada, kas lisatud tõlgendusotsuse arvesse võtmine ei too kaasa diskrimineerimist ja õiglase kohtuliku arutamise õiguse rikkumist (kuna tõlgendusotsusega kehtestatakse tegelikult transsooliste isikute soo edaspidise ametliku muutmise keeld).

- 17 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et viidatud lahknev kohtupraktika, mis puudutab samas või sarnases olukorras olevaid isikuid, kujutab endast erinevat kohtlemist, mis tekitab ebakindlust ja ebaselgust asjaomaste isikute õigusliku seisundi suhtes ning kahjustab nende õigust elada selle soo esindajatena, mille hulka kuuluvatena nad end ise määratlevad. Eelotsusetaotluse esitanud kohus tuletab meelde ka seda, et võrdse kohtlemise põhimõtte kohaselt „tuleb isikuid, kes on ühesuguses olukorras, õiguslikult ühtemoodi kohelda“.
- 18 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab, et soo muutmine on protsess, mis peaks kulgema lihtsamate ja tagasipööratavate (tervisele ja elule mitteohtlike) toimingute juurest keerukamate ja pöördumatute (tervist ja elu ohustavate) toimingute juurde. Selle loogika kohaselt tuleb kõigepealt muuta nime ja isikukoodi, kuna nende muutmine on tagasipööratav; hiljem võib transsooline isik sõnaselge soovi ja vaba tahte korral astuda samme füüsilise soo muutmiseks pöördumatute kirurgiliste või muude sekkumiste kaudu. Transsoolise isiku huvides on, et teda ei seataks olukorda, kus ta peab selleks, et tal oleks hiljem võimalik muuta sugu perekonnaseisu tähenduses, kõigepealt läbima ohtliku bioloogilise ravi ja pöördumatu kirurgilise sekkumise.
- 19 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates tuleks tõlgendada ka küsimust, kas sünnitõendile kantud andmete ametliku muutmise keeld ei ole vastuolus ETLT artiklites 8 ja 21 sätestatud liidu kodanike võrde kohtlemise ja vaba liikumise põhimõtetega, mida on kinnitatud harta artiklis 7 ja EIÕK artiklis 8, kuna asjaomased isikud ei saa tõendada oma identiteeti, kui nad identifitseerivad ennast isikut tõendavate dokumentide kaudu, millele nad on kantud vastassoost isikutena.
- 20 Sellega seoses ja arvestades seda, et sugu on perekonnaseisu üks aspekt, leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et Euroopa Kohus peab hindama, kas liidu õigus kohustab Bulgaaria kohut tunnustama teise liikmesriigi otsust, millega on tuvastatud Bulgaaria kodaniku soo muutus, ja andma korralduse teha asjaomane kanne vastavatesse registritesse. Vastupidine lahendus tähendaks, et üks ja sama isik võib eri liikmesriikides olla registreeritud erinevast soost isikuna.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates saab kõnealuste kohtuasja lahendamise seisukohast oluliste küsimuste ebaselgust lahendada üksnes eelotsusetaotluses viidatud liidu õigusnormidele siduva tõlgenduse andmisega, milleks on ainupädevus Euroopa Kohtul.